

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

**ФАКУЛЬТЕТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

**МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
на тему:**

**Розвиток соціальної політики України
в сучасних умовах**

Виконав:

студент магістратури за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування заочної форми
навчання

ДОНІК Сергій Вікторович

Науковий керівник:

доцент кафедри, к.держ.упр.

БОНДАР Дмитро Володимирович

Рецензент

Хмельницький – 2024 рік

АНОТАЦІЯ

ДОНІК С.В. – Розвиток соціальної політики України в сучасних умовах.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Робота присвячена важливій науковій проблемі, пов'язаній з обґрунтуванням перспективних напрямів розвитку соціальної політики України в сучасних умовах.

У рамках вивчення теоретичних аспектів розвитку соціальної політики автором визначено зміст та основні моделі реалізації соціальної політики. Також систематизовано функції та описано структуру соціальної політики.

Під час дослідження практичних аспектів розвитку соціальної політики в Україні в сучасних умовах здійснено аналіз соціальних наслідків повномасштабної війни. Акцентовано увагу на гуманітарній допомозі у вирішенні проблем соціальної політики в умовах війни.

Зі свого боку, автором запропоновано напрями забезпечення розвитку соціальної політики в Україні в сучасних умовах. Зокрема, представлено можливості імплементації європейського досвіду вдосконалення соціальної політики в Україні. Крім цього, визначено завдання розвитку соціальної політики в умовах війни.

Ключові терміни: соціальна політика, розвиток, держава, функції соціальної політики, моделі соціальної політики.

SUMMARY

Donik S.V. - Development of social policy of Ukraine in modern conditions.

Master's thesis for obtaining a master's degree in the specialty 281 Public management and administration.

The work is devoted to an important scientific problem related to the substantiation of promising directions for the development of Ukraine's social policy in modern conditions.

As part of the study of theoretical aspects of the development of social policy, the author defined the content and main models of social policy implementation. The functions and structure of social policy are also systematized.

During the study of practical aspects of the development of social policy in Ukraine in modern conditions, an analysis of the social consequences of a full-scale war was carried out. Attention is focused on humanitarian aid in solving social policy problems in wartime conditions.

For his part, the author proposed directions for ensuring the development of social policy in Ukraine in modern conditions. In particular, the possibilities of implementing the European experience of improving social policy in Ukraine are presented. In addition, the task of social policy development in the conditions of war is defined.

Key terms: social policy, development, state, functions of social policy, models of social policy.

.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	7
1.1. Зміст та основні моделі реалізації соціальної політики.....	7
1.2. Функції та структура соціальної політики	16
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	23
2.1. Аналіз соціальних наслідків повномасштабної війни.....	23
2.2. Гуманітарна допомога у вирішенні проблем соціальної політики в умовах війни	27
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	33
3.1. Імплементация європейського досвіду вдосконалення соціальної політики в Україні.....	33
3.2. Завдання розвитку соціальної політики в умовах війни	41
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціальна політика - це сфера діяльності держави, яка визначає стратегію та цілі розвитку суспільства, включає напрями діяльності недержавних установ, забезпечує ефективне та справедливе функціонування ринку праці, сфер освіти, охорони здоров'я, сімейної сфери, пенсійного забезпечення та інших сфер, включених у життєдіяльність людини. Основними напрямками соціальної політики держави можна назвати матеріальну безпеку громадян у вигляді соціальної допомоги та гарантованого мінімуму доходів, функціонування соціальних служб для різноманітних соціально-демографічних груп населення, інформування, нагляд та консультування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сучасного стану соціальної політики держави постійно знаходяться у фокусі уваги фахівців. Вивченням особливостей розвитку державної соціальної політики як чиннику розвитку країни займався цілий ряд вчених, зокрема О.В. Бражко, М.Ф. Головатий, О.О. Давидюк, К.М. Ніколаєць, Г.С. Лопушняк, О.В. Макарова, О.С. Павлега, А.О. Сіленко, В.А. Коляденко, І.Ф. Прокопенко, Ю.О. Олійник та інші.

Мета та завдання дослідження. *Метою дослідження* виступає узагальнення теоретичних аспектів та обґрунтування практичних пропозицій щодо забезпечення розвитку соціальної політики України в сучасних умовах. У відповідності до мети були поставлені та послідовно вирішувались такі **завдання:**

- визначити зміст та основні моделі реалізації соціальної політики;
- систематизувати функції та структура соціальної політики;
- провести аналіз соціальних наслідків повномасштабної війни;
- описати роль гуманітарної допомоги у вирішенні проблем соціальної політики в умовах війни;
- визначити можливості імплементації європейського досвіду вдосконалення соціальної політики в Україні;

- опрацювати завдання розвитку соціальної політики в умовах війни.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані з розвитком соціальної політики України в сучасних умовах.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку соціальної політики України в сучасних умовах.

Методи дослідження. У магістерській роботі було застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження в сфері публічного управління та адміністрування, у тому числі: аналізу та синтезу, узагальнення, порівняння, систематизації, табличний та графічний тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що здійснені у роботі висновки, узагальнення та пропозиції можуть бути використані при розробці проектів рішень щодо соціальної політики України в сучасних умовах.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Зміст та основні моделі реалізації соціальної політики

Завдяки своїй багатогранності соціальна політика є предметом дослідження економістів, філософів, істориків, соціологів, політологів, юристів тощо, які визначають це поняття стосовно конкретної галузі знань.

Водночас відсутня єдність представників однієї галузі у визначенні поняття, сутності та змісту соціальної політики.

Так, в економічній літературі під соціальною політикою пропонується розуміти цілеспрямовану діяльність держави та інститутів громадського суспільства з регулювання соціальної сфери та суспільних відносин з метою поліпшення умов життя населення, насамперед соціального. неблагополучні групи.

Економісти формулюють й інші визначення поняття соціальної політики, наприклад як сукупності заходів держави, спрямованих на справедливий перерозподіл національного доходу з метою підвищення якості та рівня життя населення. У вузькому розумінні під соціальною політикою розуміють політику субсидування, метою якої є соціальний захист лише певної групи населення, тобто соціально незахищених верств населення [25, С. 325]. Наведені визначення відрізняються між собою різними підходами до розуміння сутності, суб'єктів та об'єктів соціальної політики.

Політичний аспект додає визначення цього поняття Є.І. Холостов, за яким соціальна політика – це також система діяльності державних структур, громадських організацій, органів місцевого самоврядування, виробничих колективів; ця система спрямована на досягнення соціальних цілей і результатів, пов'язаних із зростанням соціального добробуту, підвищенням якості життя людей і забезпеченням соціально-політичної стабільності та соціального партнерства в суспільстві [52, С. 14]. Не можна погодитися з точкою зору дослідника щодо ролі соціального партнерства, оскільки його

слід сприймати як засіб досягнення соціальних цілей і результатів, а не як самоціль чи результат реалізації системи заходів, на що вказується у визначенні поняття соціальної політики.

Політологи (Л.Д. Климанська, Н.М. Хома) також пропонують розглядати соціальну політику у вузькому та широкому ракурсі. Соціальна політика у вузькому розумінні слова – це система заходів, спрямованих на забезпечення добробуту громадян, вирішення проблем т.зв. велика п'ятірка, тобто соціальне забезпечення, житлові програми, охорона здоров'я, освіта та соціальна допомога, а також послуги соціальної реабілітації. . Соціальна політика в широкому розумінні – це регулювання соціальної сфери, суспільних відносин з метою налагодження оптимального функціонування соціальної системи в цілому, створення умов для задоволення соціальних інтересів людей та їх загального розвитку [23, с. 9]. Науковці також звертають увагу на те, що актуальність завдань, цілей, проектів і програм у сфері соціального життя суспільства, підкріплених коштами державного бюджету, є умовою сильної соціальної політики держави.

У соціології соціальна політика визначається як діяльність суспільства і держави, спрямована на розвиток соціальної сфери, підвищення добробуту людей, поліпшення умов життя тощо; як принципи та типи соціальної діяльності, що спрямовують і регулюють відносини між індивідами, групами, спільнотами та соціальними інститутами, визначають розподіл ресурсів і рівень добробуту суспільства; як політика, головним завданням якої є забезпечення всім людям і родинам можливості для розбудови держави, умов для нормального життя та розвитку [47, С. 282].

Водночас деякі вчені досить поширено розглядають соціальну сферу як сукупність усіх галузей соціальної (людської) діяльності, метою якої є забезпечення соціальної безпеки суспільства, що є неприпустимим. На думку П.І. Шевчука, соціальна політика охоплює всі сфери людського життя, зокрема виробничу, соціальну, політичну та духовну, а також регулює відносини між суспільством, колективом, громадою та особистістю в кожній

із цих сфер і зонах їх взаємодії [56, с. 13]. Видається, що соціальна політика не може охопити всі сфери соціальної (людської) діяльності (або всі сфери людської діяльності). Це визначення є надто широким і не дозволяє чітко зрозуміти сутність соціальної політики.

У сучасній юридичній літературі державна соціальна політика сприймається як багатофункціональна та багаторівнева комплексна система, яка може забезпечити економічний і соціальний розвиток країни шляхом активізації людського потенціалу та максимального використання його інноваційного потенціалу [58, С. 22].

Аналізуючи різні підходи до визначення поняття соціальної політики, ми хочемо підтримати точку зору тих науковців, які розглядають це поняття через поняття соціальної держави.

Поняття соціальної політики також має бути пов'язане з реалізацією соціальної функції держави, забезпеченням соціальних і культурних прав людини і громадянина. У цьому розумінні соціальну політику слід розглядати як систему заходів, спрямованих на реалізацію соціальної функції держави, забезпечення конкретних прав. У зв'язку з цим соціальна політика охоплює різні сфери суспільних відносин, пов'язані з реалізацією соціальної функції держави. Йдеться про широкий спектр відносин у соціально-гуманітарній сфері суспільного життя.

Соціальна політика є вагомим продуктом цивілізації, має власну історію формування і розвитку. Вона не є усталеною, а змінюється під впливом багатьох чинників, які виникають у кожній державі упродовж певного історичного періоду часу (рис. 1.1).

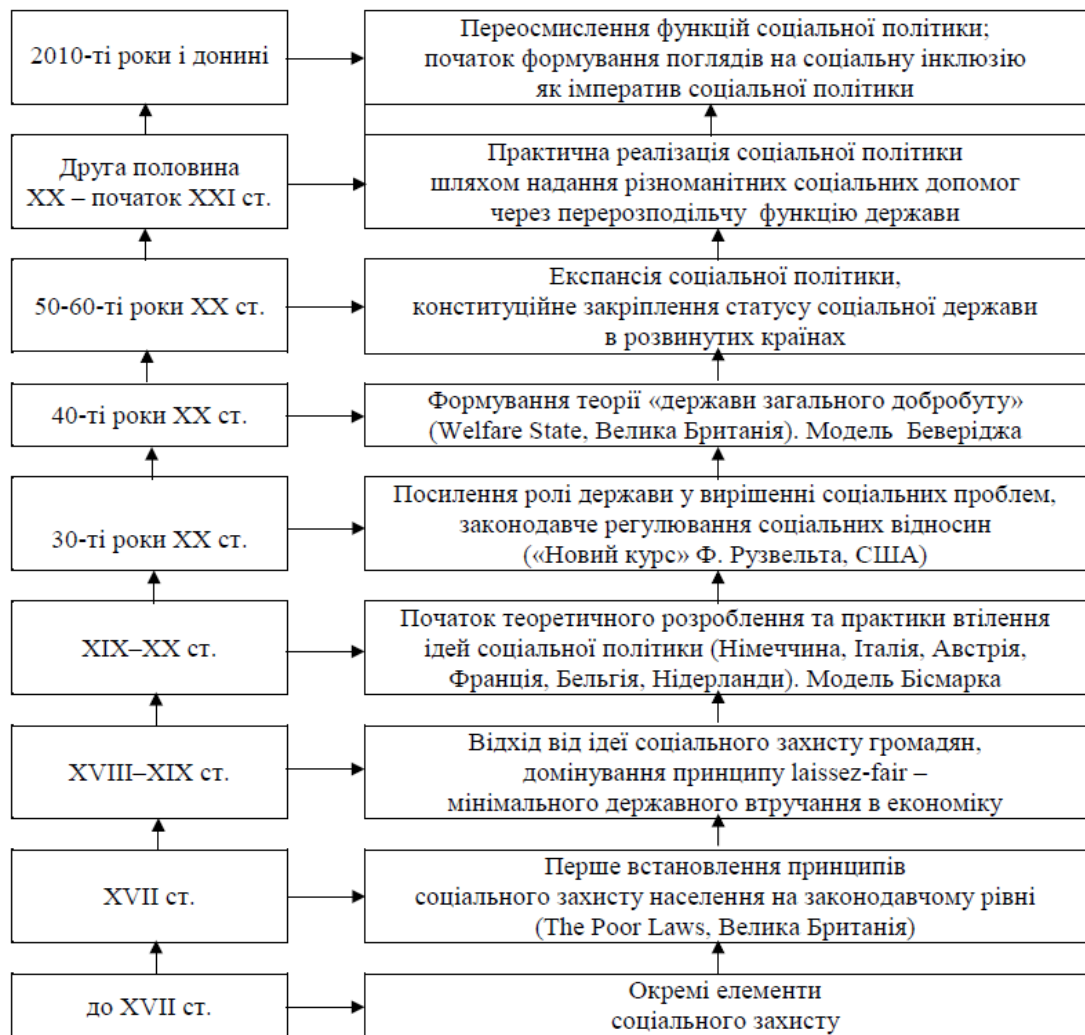

Рис. 1.1. - Еволюція розвитку соціальної політики

Джерело: [30].

Концептуальне розуміння соціальних функцій держави, теорій, практик і моделей соціальної політики, а також поява феномену держави загального добробуту, феноменів солідарності, соціальної та економічної безпеки та соціальної солідарності налічує багатовікову історію. - стара історія. - стара історія. У загальноприйнятій схемі розвитку сучасних країн на етапах переходу від традиційних до індустріальних суспільств всі країни вирішують одні й ті ж соціальні завдання: боротьба з наслідками стихійних лих, епідемій, народних повстань, бідності та голоду - ці завдання вирішуються в першу чергу. завдяки зусиллям релігійних установ, пізніше завдяки зусиллям правителів і урядів. У сучасному розумінні соціальна політика створюється на

основі індустріальної фази розвитку держави, в рамках становлення громадянського суспільства, правової держави та демократичної системи.

У 18-19 століттях теоретичні розробки соціальної політики є результатом розвитку економічної і політичної думки. Ідеї «Союзу соціальної політики», заснованого німецькими економістами в 1872 році, багато в чому визначили Німеччину як лідера системи соціального забезпечення. Представники цієї групи (Л. Brentano, Г. Шмоллер, А. Гельд та ін.) висунули тезу про сильну патерналістську державу, яка б забезпечувала соціальний захист найманих працівників та обмежувала свободу об'єднання профспілок через низький рівень навчання працівників. Деякі представники (А. Шефле, А. Вагнер та ін.), навпаки, говорили про соціальну політику як про силу, здатну об'єднати зусилля держави і профспілкових організацій у здійсненні реформ соціальної політики. Поняття і зміст соціальної політики нерозривно пов'язані з ідеями лібералізму, синтез яких нині реалізується в системі держави загального добробуту США [43].

На початку 20 століття, поширюються «міжособистісні відносини» у виробництві, що формулює новий вектор соціальної політики - звільнення від класової свідомості, прав трудящих, створення профспілок, вирішення трудових конфліктів на користь трудящих, систему соціального захисту трудящих і їхні родини. У 1930-1940-х роках П. Сорокін вважав соціальну політику особливою четвертою галуззю соціології, називаючи її (соціальну політику) практично-прикладною дисципліною, «соціальною медициною, або наукою про щастя» [31].

На початку 21 ст. можна спостерігати наявність таких моделей державної соціальної політики: монетарної, патерналістської, моделі держави загального добробуту:

1) монетарна модель характеризується мінімальним втручанням держави в соціально-економічні процеси, високою конкуренцією, яка координує роботу ринкових механізмів, за умови законодавчого регулювання конкуренції, забезпечення недоторканності приватної власності та створення

умов для рівних можливостей. Ця модель також характеризується відсутністю контролю над цінами та заробітною платою. Високий рівень індивідуалізму та економічної свободи громадян, рівні можливості та непередбачуваність ринку зумовлюють досягнення індивідами різного рівня успішності, що визначає кінцевий рівень добробуту та досягнення обсягу та якості доступних соціальних благ. товари, які людина може заробити. Ми бачимо, що в монетарній моделі соціальна функція держави мінімальна і не регулює витрати на інфляцію та безробіття, відсутня допомога соціально незахищеним чи малозабезпеченим верствам населення. Така модель державної соціальної політики була характерною для країн з ліберальною ринковою економікою (наприклад, США) аж до другої половини ХХ ст. Бідність і нерівність багатства стали головними проблемами цієї моделі навіть у період стабільного економічного зростання. Ці недоліки призвели до трансформації цієї моделі в більшості розвинених країн;

2) тотальний державний контроль над соціально-економічними процесами та домінування держави у сфері соціальної політики та соціального захисту – основні риси патерналістської моделі соціальної політики. Ця модель була характерна для СРСР і представницьких країн блоку соціалістичних країн, де домінували державна власність, планова економіка та комуністична ідеологія. Принцип патерналізму полягав у домінуванні держави у вирішенні всіх соціальних проблем і задоволенні соціальних потреб особистості, і навіть вплив держави поширювався на сфери розподілу та споживання суспільних благ. При цьому держава гарантувала всім громадянам працездатного віку право на працю/обов'язок на працю, всім громадянам забезпечувалися єдині соціальні стандарти [12].

До переваг цієї моделі можна віднести високий соціальний захист усіх груп населення незалежно від статі та віку, а також дуже високий рівень реалізації соціальної функції самої держави (на відміну від попередньої моделі). До недоліків можна віднести обмеженість (фактично відсутність) економічної свободи громадян, можливостей індивідуальної самореалізації

громадян, самостійності в індивідуальному визначенні суспільних інтересів. Державні стандарти оплати праці та розподілу соціальних виплат повсюдно знижують мотивацію до праці та саму продуктивність праці, породжуючи високий рівень утриманства та призводячи до значного дефіциту державних ресурсів для реалізації поставлених соціальних цілей. Криза цієї моделі показала її повну неефективність; 3) модель соціальної держави почала формуватися в розвинених країнах після Другої світової війни. Основними пріоритетами цієї моделі є плюралізм форм власності, активна участь держави у функціонуванні соціально-трудова відносин (трипартійна система – активне соціальне партнерство найманих працівників, роботодавців, органів влади), перерозподіл доходів у суспільстві завдяки прогресивній діяльності податкова система та податкові пільги для різних соціально слабших верств населення [26].

Слід зазначити, що соціальна політика в СРСР була прийнята, в європейських країнах і країнах Північної Америки, в процесі переходу до моделі спільної соціальної держави, вдалося побудувати систему соціальної політики, засновану на поєднанні ринкові механізми, взаємодія влади та бізнесу, побудова стабільного третього класу та активізація власних зусиль громадян для побудови індивідуального добробуту. В рамках моделі країни загального добробуту різні автори виділяють кілька класифікацій. На думку Г. Еспінга-Андерсена, існують три моделі соціальної держави: - неоліберальна модель (США, Велика Британія та ін.): Можна помітити, що США пізніше за інші розвинені країни вступили на шлях формування соціально орієнтована держава, оскільки визнає, що ринкова економіка неспроможна вирішити проблеми соціальної нерівності без державного втручання в цю сферу. Основна мета держави загального добробуту США — забезпечити громадянам мінімальний рівень соціального захисту та більш рівномірний розподіл доходів, за допомогою численних програм соціального забезпечення, створених у різному ступені на федеральному, штатному та місцевому рівнях. Завдяки прийнятій соціальній політиці компенсації економічних витрат і

розробленому механізму податкових пільг для розвитку як приватного, так і державного секторів економіки в країні вдалося досягти консенсусу між ліберально-консервативним і соціально-економічним вектором розвитку. Деякі автори відзначають, що процес маркетингу державних структур у зв'язку з наданням соціальних послуг громадянам дає позитивні результати порівняно з бюрократичною моделлю надання соціальних послуг населенню;

- консервативно-корпоративна (Франція, Німеччина, Італія та ін.): наприклад, модель соціальної політики Німеччини орієнтована як на працююче населення, так і на інвалідів і включає розвинену систему соціального забезпечення, яка поєднує надання державних соціальних послуг соціально незахищеним верствам населення. груп населення та захисту соціального добробуту найбільш нужденних і найбідніших верств населення [37].

Німецька модель орієнтована не на перерозподіл соціальних послуг і благ між усіма верствами населення, а на створення такого соціального ладу (соціально орієнтованої ринкової економіки), за якого мінімальна кількість громадян потребує соціальної допомоги – соціал-демократичного (Фінляндія, Швеція, Данія та ін.). Наприклад, Швеція запровадила такі принципи соціальної політики, як соціальна безпека, солідарність, рівність, справедливість, універсальність і колективність. Однак у шведській моделі соціальної політики державне соціальне забезпечення будується не залежним від соціально-економічного статусу особи і реалізується через прогресивну систему оподаткування. Іншою характерною рисою цієї країни є чіткий зв'язок між політикою та ринком, а соціальна політика сприймається як основний механізм зменшення соціальної нерівності між громадянами. Критики цієї моделі вказують на неможливість її застосування в соціально-економічних системах інших країн, оскільки гарантований вільний доступ усіх громадян до соціальних послуг і високі податки, що накладаються на підприємства і самих громадян, можуть викликати байдужість громадян до участі в відтворення благ, призводять до сімейної кризи, егалітаризму в системі освіти тощо, хоча Швеція сама вирішує ці проблеми.

Бельгійський дослідник А. Сапір виділяє чотири європейські соціальні моделі: північну модель (Данія, Фінляндія, Швеція, Нідерланди) – високий рівень соціального захисту, високий фіскальний тягар на працюючих громадян, універсальний характер соціальних виплат; Англосаксонська модель (Велика Британія, Ірландія) – соціальна допомога надається громадянам у разі потреби чи бідності та виплачується переважно ефективним, слабким профспілкам, високий рівень нерівності на ринку праці; континентальна модель (Німеччина, Франція) – система соціального забезпечення побудована на професійно-корпоративних засадах і базується на внесках, які сплачують наймані працівники, велика роль профспілок, особи, не застраховані за трудовим законодавством, отримують допомогу з державного бюджету; Середземноморська модель (Греція, Італія, Португалія, Іспанія) – у системі соціальних трансфертів переважають пенсійні виплати, одержувачі державної соціальної допомоги поділяються за статусом, система соціального захисту спрямована на підтримку молодих працівників і витіснення на ринку праці працівників старшого віку [54].

Основні проблеми та нагальні, невирішені завдання соціальної політики в сучасних розвинених країнах на початку XXI ст. стали: демографічна криза та процеси старіння населення, імміграція та міграція, соціальні наслідки структурних змін в економіці та модернізації економіки, поява нових форм сім'ї та збільшення кількості одиноких людей, збільшення у витратах на соціальні потреби. Невирішеними також залишаються суперечки навколо «переломного моменту» в податковій системі: коли підвищення ставок оподаткування доходів громадян призведе не до поповнення бюджету, а до можливості обмеження системи соціальних виплат населенню, і навпаки – коли низькі податки не зможуть забезпечити високий рівень соціальних послуг громадянам розвинених країн. Під час нинішньої економічної кризи, в умовах обмежених ресурсів і зростаючих потреб соціально-демографічних груп, багато європейських країн запровадили політику скорочення соціальних виплат у вигляді сімейних допомог і житлових субсидій, замінивши

обов'язкові виплати малозабезпеченим на пільги. на основі конкретних потреб. Монополія держави на перерозподіл і виробництво соціальних благ і послуг поступово руйнується, соціальні послуги переходять у змішану власність, що може призвести до відмови держави від соціальних зобов'язань перед громадянами, а також від соціальних інтересів і соціальної захищеності громадян. жінки, діти, люди з обмеженими можливостями, люди похилого віку.

1.2. Функції та структура соціальної політики

На окрему увагу заслуговує дослідження функцій соціальної політики. Перш за все, зазначимо, що до основних функцій державної соціальної політики слід віднести:

- 1) досягнення балансу (спрямований на забезпечення балансу, при якому максимально збалансовані інтереси населення, підприємств і держави);
- 2) перерозподільний (полягає в перерозподілі доходів і ресурсів населення, підприємств і держави і спрямований на зменшення різниці в умовах життя населення. Каналами перерозподілу доходів є прибуткові податки та система трансфертних платежів (поточні), капітал і трансферти в натуральній формі (соціальні послуги для установ і муніципалітетів, пільги тощо));
- 3) відтворювальний (передбачає створення умов для задоволення людей матеріальними і духовними благами, послугами в галузі освіти та охорони здоров'я, подальшої освіти та побуту, що сприяють нормальному відтворенню робочої сили);
- 4) стимулювання (здійснюється шляхом фінансування економіки та галузі освіти, а також заохочення працівника до роботи з максимальною рентабельністю та підвищенням ефективності шляхом створення належних умов праці та визначення розміру винагороди залежно від досягнутих працівником результатів);

5) регулююча (зміщує напрями економічного розвитку з метою формування механізму ринкової економіки, досягнення бажаного рівня зайнятості та регулювання безробіття. Вона також спрямована на задоволення потреб населення через значущість ролі доходів населення). від роботи, гарантоване страхування мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, індексація заробітної плати, створення соціальних інститутів (фонди соціального забезпечення, фонди державного страхування, захист населення від інфляційних процесів, впровадження механізмів субсидування) [13].

Крім того, державна соціальна політика виконує такі основні функції:

- 1) економічна (забезпечує політичні зміни, створюючи умови для їх реалізації, а також стимулює різні види стабільності з економічної точки зору);
- 2) соціальний (створює соціально-економічні умови для збереження і розвитку «людського капіталу», забезпечує певний рівень життя, забезпечує доступ до медичного обслуговування, освіти та культурних цінностей);
- 3) стратегічний (створює соціальні та економічні умови для розвитку суспільства та підтримання його стабільності).

Соціальна політика на державному рівні нашої країни виконує такі основні завдання:

- 1) адресна підтримка соціально слабких верств населення;
- 2) впровадження пенсійної реформи;
- 3) забезпечення зростаючої динаміки зростання вартості робочої сили;
- 4) створення нових робочих місць шляхом орієнтації на це стратегії економічного зростання;
- 5) розвиток житлового господарства та забезпечення доступності житла;
- 6) підвищення якості системи охорони здоров'я;
- 7) сприяння активізації демографічної політики;
- 8) забезпечення рівних можливостей молоді для здобуття якісної освіти;
- 9) розширення позицій середнього класу.

Соціальна політика держави формується різними складовими політиками, але, на нашу думку, найбільш вдалою є пропозиція А. Ярошенко, Т. Семигіної та Н. Сухіцької, оскільки вона є збалансованою щодо предмета соціальної політики держави [21, С. 122-123]. Давайте розглянемо характеристики деяких основних елементів політики, які складають соціальну політику:

1) політика соціального забезпечення та захисту громадян. Ця політика реалізується через такі структури, як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство праці та соціальної політики, регіональні органи влади та органи місцевого самоврядування, громадське самоврядування. Забезпечити:

- визначення соціальних стандартів (мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, мінімальних споживчих бюджетів);
- створення інститутів, характерних для соціальної сфери (пенсійні фонди (державні та недержавні), фонди соціального страхування);
- запровадження інновацій у соціальній сфері (зміни в оплаті праці, запровадження нових систем пенсійного страхування, пільги, стипендії, оплата праці (в установах та організаціях сфери бюджетної діяльності), фінансове забезпечення);
- запровадження системи збереження доходів населення та їх індексації;
- розробка цільових програм підтримки окремих груп населення;
- здійснення заходів щодо захисту внутрішнього споживчого ринку;
- запровадження механізму компенсації населенню шляхом підвищення цін на товари та послуги тощо.

Інституційна структура політики складається з таких елементів:

- системи соціальних гарантій (передбачає надання соціальних благ на основі загальнодоступності, при цьому розподіл благ відбувається відповідно до потреб. Слід зазначити, що держава бере на себе гарантії соціального захисту громадян);

- системи соціальної допомоги (передбачає єдиний підхід до створення різних груп населення та надання соціальної допомоги цим групам на основі принципів соціального захисту та соціальної благодійності. При цьому особлива роль відводиться приватній системі соціальної допомоги та страхування, яке базується на принципі особистої відповідальності);

- система соціального забезпечення (бере на себе зобов'язання пропорційно або без урахування сплачувати страхові внески; встановлює взаємозв'язок між страховими внесками та розміром отриманих соціальних виплат, застосовуючи принципи суспільної солідарності та відповідальності держави за своїх громадян); Страхування є похідним від системи економічних відносин, оскільки воно створюється в результаті поєднання різних форм і методів збору коштів на компенсаційні цілі Вид соціального страхування залежить від виду соціального ризику: страхування втрати працездатності у зв'язку з непрацездатністю (загальні захворювання, нещасні випадки) або по старості, страхування від наслідків нещасних випадків на виробництві внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання (має два види страхування: тимчасова та стійка втрата працездатності), страхування на випадок безробіття, медичне страхування (страхування можливих медичних витрат).

2) політика зайнятості. Ця політика реалізується через діяльність таких структур, як Міністерство праці та соціальної політики України, Державна служба зайнятості, Державний фонд сприяння зайнятості та має передбачати комплекс заходів, які сприятимуть зниженню рівня безробіття в Україні. стан;

3) політика доходів учасників товариства. Ця політика реалізується через такі структури, як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство праці та соціальної політики, Головна державна податкова інспекція та державні податкові інспекції за місцем постійного проживання громадян, і має забезпечити систематичне і незворотне зростання доходів різних верств населення;

4) політика споживання. Він базується на балансі між попитом і пропозицією та межами споживання і накопичення, при цьому мають бути чітко збалансовані межі розрахунків (організаційні, правові, майнові та податкові). Ця політика реалізується через такі структури, як Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство праці та соціальної політики, Головна державна податкова інспекція та державні податкові інспекції за місцем постійного проживання громадян, регіональні та місцеві органи влади - державні органи;

5) соціальна політика. Вона має свої інфраструктурні складові, оскільки функції цих складових забезпечують певну спрямованість у реалізації соціальної політики. Соціальна інфраструктура складається з таких сфер діяльності:

- охорона здоров'я (включає мережу різноманітних медичних закладів, які мають зміцнювати здоров'я людей, продовжувати їх життя та задовольняти медичні потреби. Система охорони здоров'я має бути загальнонаціональною. У багатьох країнах охорона здоров'я є державною та контролюється державою);

- освіта (зокрема мережа різноманітних навчальних закладів, які мають забезпечувати зацікавленість суспільства в отриманні знань (незалежно від віку), гармонізувати освітні процеси з потребами економіки країни, реалізовувати ефективні способи співпраці учня та вчителя, учня та вчителя);

- торгівля (припускає, що будь-який покупець може придбати будь-який товар, вироблений в будь-якій точці світу, оскільки торгівля постійно враховує потреби і смаки споживачів, які не тільки створюють доходи виробників і торговців, а й є законодавцями моди і смаків. і суворо стежить за станом економіки);

- житлово-комунальне господарство (спрямоване на вирішення житлових проблем громадян країни, оскільки значна частина громадян не має власної квартири або проживає в умовах, що потребують термінового поліпшення).

Серйозною є проблема утримання вже наданих громадянам квартир. На законодавчому рівні мають бути визначені заходи та орієнтири вирішення житлової проблеми);

- сфера культури і мистецтва (представлена установами, завданням яких є забезпечення духовного життя людей, утвердження моральних норм, формування переконань громадян, виховання віри в людську гідність);

- інші складові соціальних сфер.

Усі зазначені вище елементи інфраструктури мають функціональну спільність – діяльність цих сфер спрямована на конкретну людину та суспільство в цілому. Більше того, соціальна інфраструктура здатна впливати на рівень ефективності суспільного виробництва через свою основну продуктивну силу – людей. Нині розвиток соціальної інфраструктури відстає від реальних потреб суспільства. Причиною цього, на нашу думку, є успадкована радянська економічна система, яка передбачала, що продукція вироблялася для промислових чи військових потреб, а ресурси розподілялися на соціальну сферу за «залишковим» принципом. У сучасних умовах соціальна інфраструктура є необхідною і важливою одиницею розвиненої системи суспільного поділу праці.

У соціальній інфраструктурі за своєю економічною сутністю економічні відносини є відносинами, властивими споживанню і нематеріальному виробництву і проявляються: як «економічні відносини через впровадження матеріальних благ у споживання», тому що вони являють собою відносини щодо матеріальних благ, їх обміну, як «економічні відносини через впровадження матеріальних благ у споживання». розподіл і споживання; як «економічні відносини створення послуг у соціальній інфраструктурі» (вони визначаються тим, що процес створення соціальних послуг є водночас процесом споживання матеріальних благ. Окремі категорії населення нашої країни забезпечені певними видами безоплатної послуги (у тому числі послуги у сфері соціально-культурної інфраструктури соціальної - освіти, охорони здоров'я та деякі види культурних послуг - їх розвиток забезпечується за

рахунок суспільних фондів споживання), на пільгових умовах або за плату (житлово-комунальні послуги), зв'язок, пасажирський транспорт, побутове обслуговування, юридичні послуги та ін. Ці послуги також задовольняють попит населення на споживчі товари, а їх розвиток забезпечується часткою державних коштів і ресурсів суб'єктів господарювання);

б) соціальна та екологічна політика. Вона спрямована на збереження та примноження природних ресурсів, забезпечення ефективного природокористування, підтримання екологічної безпеки шляхом реконструкції виробничих потужностей, підвищення їх надійності та безпеки; шукати способи протидії спробам завдати різноманітної шкоди довкіллю; створення та вдосконалення законодавства, що захищає природні ресурси від руйнівного та неефективного використання.

Тому соціальна політика є одним із найважливіших напрямків внутрішньої політики держави, оскільки пов'язана з відтворенням суспільних ресурсів, а також із забезпеченням стабільності її системи та її динамічного розвитку.

РОЗДІЛ 2

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Аналіз соціальних наслідків повномасштабної війни

2022 рік приніс Україні величезні виклики через повномасштабне російське вторгнення, яке призвело до людських жертв, економічного колапсу та величезних втрат. Уряд за підтримки міжнародних партнерів зосередився на ключових соціальних видатках для подолання кризи та боротьби зі зростанням бідності. Незважаючи на певну стабілізацію, наслідки війни не послабшали, що призвело до інфляції, зниження економічної активності та високого безробіття. Незважаючи на бюджетні обмеження, Україна продовжувала фінансувати соціальні програми та стимулювати зайнятість, щоб підтримувати свою систему соціального забезпечення та підтримувати економічну стабільність. Під час війни уряд зробив акцент на цифровізації, щоб забезпечити українцям кращий доступ до соціальної допомоги. Були докладені зусилля для надання допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) через спрощену реєстрацію, фінансування допомоги ВПО та надання притулку, де це можливо. Існуючі програми соціального забезпечення збереглися, але їхнє охоплення скоротилося через міграцію та бюджетні обмеження [46].

Для координації благодійної діяльності та підтримки різноманітних ініціатив запроваджено рішення електронного адміністрування. Щоб спонукати людей шукати роботу, допомогу по безробіттю скоротили. Соціальна політика України продовжуватиме збалансовувати фіскальні обмеження та підтримку постраждалого від війни населення, зосереджуючись на існуючих програмах соціального захисту та допомоги, що залежать від доходів. Виїзна міграція приносила короткострокові переваги, але створювала довгострокові проблеми, вимагаючи рекомендацій щодо стимулювання зворотної міграції. Міжнародна підтримка, зокрема фінансова, військова та

гуманітарна, має вирішальне значення для України в подоланні наслідків війни, здійсненні реформ та підготовці до членства в ЄС.

Економіка України переживає неспокійні часи з 2014 року, коли Росія вступила у війну з Україною та окупувала частини Донецької та Луганської областей на сході, а також Крим. Почалося повільне відновлення після різкого падіння реального ВВП у 2014-2015 рр. За останні вісім років Україна запровадила багато реформ, посилюючи його. Національний банк України став сильним незалежним регулятором, а банківський сектор відновився. Уряд України скоротив борг з 80% ВВП у 2016 році до 50% у 2021 році, тоді як багато країн збільшили борг, особливо під час пандемії Covid-19. Україна прославилася впровадженням ефективною, прозорою системою електронних замовлень Prozorro. Також було запроваджено аграрну реформу та відбулося багато змін у рамках виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Однак економічне зростання зупинилося 24 лютого 2022 року, коли Росія рано вранці почала бомбардування України та повномасштабне вторгнення. Війна Росії з Україною призвела до скорочення реального валового внутрішнього продукту (ВВП) України на 29% у 2022 році. Соціальні наслідки були руйнівними, оскільки багато людей були змушені покинути свої домівки, втратили роботу, а купівельна спроможність домогосподарств знизилася. Точна кількість внутрішніх і зовнішніх переміщених українців невідома, хоча є деякі оцінки, які наведені нижче. Також немає точних відомостей про жертви серед цивільного населення під час війни, але оцінки свідчать про 30 000 загиблих під час війни. Офіційні дані занижені через неможливість розслідування ситуації на тимчасово окупованих територіях, особливо в Маріуполі. Зокрема, з 24 лютого 2022 року по 2 січня 2023 року УВКПЛ зафіксувало в Україні 17 994 жертви серед мирного населення: 6 919 загиблих і 11 075 поранених.

Напружена війна, тимчасова окупація українських земель після 24 лютого, частково чи повністю зруйновані будинки штовхали українців до внутрішньої або зовнішньої міграції. За даними KSE, збиток житловому фонду

станом на листопад 2022 року склав 52,5 млрд доларів США, що становить 38,6% від загального збитку.

Зруйнованих квартир: 126,7 тис приватних будинків, 16,8 тис багатоквартирних будинків, майже 300 гуртожитків. За час повномасштабного вторгнення кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб зросла з 1,5 млн до 4,9 млн осіб.

Однак реальна кількість може бути значно більшою, оскільки не всі реєструються як внутрішньо переміщені особи. Це пояснюється відносно низьким матеріальним забезпеченням та необхідністю перереєстрації у військовому комісаріаті для чоловіків. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), у грудні 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб оцінювалася у 5,6 мільйона осіб.

Багато українців були змушені виїхати за кордон, де безпечніше і більше підтримки. За оцінками ООН, станом на листопад 2022 року за кордоном залишилися 7,6 млн українців, які виїхали з України після 24 лютого. У Росії та Білорусі проживало приблизно 2,8 мільйона осіб, частково внаслідок примусової депортації з тимчасово окупованих територій. Кількість українців, які отримали тимчасовий захист у європейських країнах, оцінюють у 4,9 млн осіб, переважно це жінки з дітьми (87% від загальної кількості) та люди похилого віку. Водночас ще у вересні 2022 року президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн заявила, що з 8 мільйонів українців, які втекли з України до ЄС, уже повернулися додому.

За даними Світового банку, понад 20% українців живуть у бідності. Згідно зі звітом ООН, станом на грудень допомоги потребували 17,7 млн осіб⁸. З них 9,3 мільйона людей потребують їжі та засобів до існування, приблизно 14,5 мільйонів в Україні потребують медичної допомоги, а приблизно 16 мільйонів людей в Україні потребують допомоги з водою, санітарією та гігієною. Повномасштабна війна Росії з Україною призвела до зростання інфляції, яка знижує купівельну спроможність домогосподарств. У грудні 2022 року інфляція споживчих цін становила 26,6% у річному обчисленні

порівняно з груднем 2021 року. Ціни на продукти харчування зросли на 34,4% у річному обчисленні, що найбільше вдарило по бідніших домогосподарствах. Водночас ціни на транспорт, переважно на бензин, зросли на 42,9% порівняно з аналогічним періодом минулого року, зокрема через те, що російська армія в основному знищила нафтопереробні заводи та сховища пального. Проте інфляцію зупинило рішення уряду про підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги. Більшість секторів зіткнулися з фінансовими проблемами через зруйновані росіянами об'єкти та інфраструктуру, довшу та дорожчу логістику, відсутність попиту та дорожчі ресурси. Більше того, з жовтня 2022 року компанії змушені інвестувати гроші в електрогенератори та паливо для них, а також інші заходи для забезпечення виробництва енергії після того, як росіяни здійснили атаки на енергетичну інфраструктуру України, що призвело до відключень електроенергії. У результаті середня номінальна заробітна плата суттєво впала в перші місяці року, але трохи зросла, оскільки підприємства адаптувалися до шоку. Водночас через високу інфляцію реальна заробітна плата значно впала [46].

У липні 2022 року НБУ оцінював рівень безробіття приблизно в 30%⁹. Це стало наслідком закриття деяких підприємств, скорочення виробництва, зменшення кількості самозайнятих осіб та великої кількості внутрішньо переміщених осіб. За даними МОМ, близько 60% внутрішньо переміщених осіб втратили роботу. Водночас кількість зареєстрованих безробітних у державних службах зайнятості не збільшилася. Після 24 лютого українці на тимчасово окупованих територіях зазнали серйозного удару. Були проблеми з пенсіями та соціальними виплатами. Наприклад, за даними Мінсоцполітики, у червні 2022 року таких виплат не отримували 300 тисяч осіб. Українці із соціально слабших верств населення. Станом на друге півріччя 2022 року економічна ситуація стабілізувалася. Споживча інфляція сповільнилася до 12,8% г/р у червні 2023 року, а безробіття оцінюється на рівні близько 20% робочої сили. У 2023 році очікується зростання реального ВВП приблизно на 3-4%. Проте критичні проблеми, які виникли після початку повномасштабної

агресії, залишаються. Економічна активність залишалася значно нижчою, ніж у 2021 році, оскільки більше однієї п'ятої території залишалася окупованою і тривали активні бойові дії. Невибіркові російські ракетні обстріли цивільної інфраструктури тривали, не оминувши жодного регіону. Станом на квітень 2023 року збитки житла досягли \$54,4 млрд, а загальна кількість пошкоджених житлових будинків досягла 158 тис. Кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб залишається стабільною, а більшість українських біженців ще не повернулися з Європи. За даними ООН, станом на 18 липня 2023 року в Європі, включно з Росією та Білоруссю, залишалася 5,9 млн українських біженців. Бідність також залишається високою.

2.2. Гуманітарна допомога у вирішенні проблем соціальної політики в умовах війни

Гуманітарна допомога доповнює соціальну політику України під час війни. За даними УКГВ ООН, гуманітарні потреби України в березні-грудні 2022 року оцінюються в \$4,29 млрд, з них \$3,40 млрд. Донори підрахували, що їхня допомога охопила 13,9 млн людей в Україні. Гуманітарна допомога, яку контролює FTS (Служба фінансового відстеження ОСНА ООН), включала 701 мільйон доларів США на продовольчу безпеку та 1 112 мільйонів доларів США багатоцільової грошової допомоги (MPC) у 2022 році. Допомога MPC охопила приблизно 5,9 мільйона людей. Організації, які беруть участь у панелі MPC, повідомили про виплати на суму 1062 мільйони доларів 5,26 мільйонам бенефіціарів. У 2023 році УКГВ ООН оцінило гуманітарні потреби країни в 3,95 млрд доларів США, з яких вхідне (заявлене) міжнародне фінансування в рамках Плану гуманітарної допомоги Україні на 2023 рік склало 1,13 млрд доларів США, або 29% від загальної суми. За даними 2023 MPC Dashboard, станом на липень 2023 року Україна отримала \$364 млн і надала допомогу приблизно 2,5 млн осіб, переважно в Харківській, Одеській, Дніпропетровській та Херсонській областях. Система цільової багатоцільової

грошової допомоги Робочої групи з готівки рекомендує донорам зосередити грошову допомогу на п'яти основних групах бенефіціарів:

- нещодавно переміщені особи, тобто ті, хто покинув свої домівки за останні 30 днів;
- домогосподарства в зонах конфлікту, тобто в радіусі 15 км від лінії бойових дій;
- постраждалі від обстрілів домогосподарства;
- внутрішньо переміщені особи з низьким рівнем доходу (до 5400 грн. на особу на місяць), які відповідають хоча б одному критерію вразливості;
- домогосподарства на територіях, де протягом останніх чотирьох місяців припинилися бойові дії, мають низькі доходи та відповідають принаймні одному критерію вразливості (діти старше 3 років, інваліди, люди похилого віку тощо).

Система адресності має рекомендаційний характер, але виявляється, що значна частина допомоги спрямовується одержувачам, що належать до однієї з п'яти згаданих вище груп. Спеціальних програм соціального забезпечення для домогосподарств у зонах конфлікту чи нещодавно звільнених районах немає, але поточні бенефіціари продовжують отримувати регулярні соціальні виплати. Спочатку уряд ділився даними про ВПО з гуманітарними організаціями через індивідуальні угоди про обмін даними, такі як Меморандум про взаєморозуміння з УВКБ ООН у квітні 2022 року. Пізніше МСП спробували застосувати більш систематичний підхід до взаємодії з донорами. Переселенцям, пенсіонерам та іншим отримувачам соціальної допомоги було запропоновано самостійно зареєструватися на сайті «ЄДопомога» та дати згоду на передачу своєї інформації донорам, зокрема інформації про доходи та статус внутрішньо переміщених осіб. За даними Мінсоцполітики, свою згоду висловили понад 10 млн осіб, у тому числі майже 5 млн пенсіонерів, 1,35 млн переселенців, 1,10 млн осіб з інвалідністю та 296 тис. отримання допомоги по безробіттю. Загалом у 2022 році міністерство

надало партнерським організаціям дані про 3,19 млн потенційних реципієнтів, які мають право на отримання допомоги від податкової на суму 5,80 млрд грн.

Однак деякі донори висловили занепокоєння щодо самостійного відбору та вибіркового націлювання на реєстрантів, а також щодо обмеженої придатності цього методу в районах, розташованих поблизу ліній конфлікту, де доступ до Інтернету обмежений. Зі свого боку, Мінсоцполітики враховує всі зусилля щодо перевірки наданих заявниками даних, щоб зменшити шахрайство. Нещодавно було опубліковано дві статті про координацію гуманітарної допомоги та соціального захисту в Україні. Ці документи свідчать про труднощі координації як з боку гуманітарних організацій, так і з боку уряду. Деякі гуманітарні організації не звикли працювати в країнах з розвинутою системою соціального захисту або не хотіли надто тісно співпрацювати з урядом з різних причин, починаючи від корупції та неправильного спрямування соціального захисту в Україні до підтримки нейтрального гуманітарного статусу, який би дозволив їм працювати на непідконтрольній державі території. У той же час, іноді здається, що уряд надто повільно реагує на пропозиції про співпрацю, а правила захисту даних обмежують надання даних про ВПО та інші вразливі групи особам, які займаються наданням допомоги.

Після лютого 2022 року держава продовжила фінансувати соціальні програми та стимулювати зайнятість, щоб зберегти соціальну безпеку під час війни, зменшити зростання бідності та підвищити економічну стійкість країни. Це стало можливим завдяки успішним переговорам уряду з міжнародними фінансовими та гуманітарними організаціями та іншими країнами щодо забезпечення фінансування таких програм. Інакше в уряді не було б коштів на соціальні видатки, оскільки податкових надходжень вистачило б лише на витрати на оборону та безпеку. Однак початкова реакція уряду на нові виклики була дещо фрагментарною. Спочатку, після 24 лютого 2022 року, соціальна політика була зосереджена на підтримці внутрішньо переміщених осіб та продовженні інших соціальних виплат, у тому числі пенсій, щоб забезпечити

певний соціальний захист під час важкої економічної кризи, що супроводжувалася повномасштабною війною. Проте з осені 2022 року, а особливо з 2023 року, уряд почав перегляд пріоритетів соціальної політики з метою скорочення видатків і, де це можливо, стимулювання економічної активності. Ще однією особливістю соціальної політики України часів війни стала її подальша цифровізація, коли майже всі операції доступні онлайн. Фінансування соціальної допомоги ВПО зросло через збільшення кількості людей у цій вразливій групі, хоча сума, що витрачається на одну особу, залишається низькою через бюджетні обмеження. Спрощено реєстрацію внутрішньо переміщених осіб. Це можна зробити офлайн або онлайн через мобільний додаток Action. Водночас зареєстровані ВПО отримують фіксовані виплати незалежно від рівня доходів, що суперечить належній практиці програм соціального забезпечення. У 2022 році уряд і місцева влада організували притулки в багатьох муніципалітетах, а потім за зовнішньої підтримки побудували кілька модульних житлових комплексів і сіл для внутрішньо переміщених осіб.

Проте виникла потреба у більш стійкому вирішенні житлових проблем. У відповідь на цю потребу у 2023 році уряд запустив дві компенсаційні програми для власників зруйнованих або пошкоджених будинків на підконтрольних територіях, хоча досі немає чіткої політики прийому внутрішньо переміщених осіб, чиї домівки залишаються на тимчасово окупованих територіях. Крім того, у квітні 2023 року уряд прийняв стратегію для внутрішньо переміщених осіб до 2025 року, яка включає бачення державної політики від негайної підтримки, якщо це необхідно, до інтеграції в нову громаду або повернення додому. Ймовірно, через бюджетні обмеження уряд не запровадив нових програм для допомоги людям, які залишилися вдома або повернулися, а профінансував уже існуючі програми, зокрема гарантований мінімальний дохід (GMI), житлову допомогу (HUS), пенсії тощо. водночас це зменшило охоплення програми НМД, яка сприймається як надання адресної допомоги. Ймовірними причинами є міграція, бюджетні

обмеження та відносно низькі рівні допомоги. Зменшується кількість отримувачів ЖКГ також через фіксовані адміністративні тарифи на газ та електроенергію для населення. У 2023 році ці програми були продовжені. Однак замість субсидування всіх тарифів на комунальні послуги уряд розширив коло одержувачів житлових субсидій (з липня 2023 року зросли тарифи на електроенергію для населення). Це правильний крок, враховуючи, що загальні субсидії у формі «зелених» тарифів, як правило, дорожчі та неефективні для бідних людей. Уряд також намагався впорядкувати виплати в системі соціального захисту шляхом ліквідації Фонду соціального страхування та передання його функцій більш ефективному Пенсійному фонду. Очікується, що реформи соціального забезпечення продовжать оптимізувати виплати та підвищити ефективність системи. Зокрема, очікується, що Мінсоцполітики за підтримки Світового банку та МВФ розробить концепцію реформування системи соціального захисту. Це важливо, оскільки охоплення цільовою програмою гарантованого мінімального доходу залишається відносно низьким під час повномасштабної війни, а універсальні субсидії неефективні. У 2022 році уряд запровадив одноразові виплати населенню звільнених територій, які через обмеженість бюджетних коштів фінансуються за рахунок донорських та гуманітарних організацій. Однак узгодження всіх виплат було складним, оскільки до врегулювання соціальних виплат були залучені кілька міністерств і багато організацій. У відповідь на це для координації благодійної діяльності запустили онлайн-платформу «ЄДопомога» — це одне з кількох перспективних рішень електронного урядування, які з'являться під час війни. Інші рішення включають eOsel, який координує субсидоване іпотечне кредитування для військових і співробітників служби безпеки, медичного персоналу, внутрішньо переміщених осіб та деяких інших груп; «Відновлення», що включає надання компенсації за пошкоджені будинки; «eRobota» має на меті допомогти МСП та створити робочі місця. Крім того, сервіси «Дій» значно розширилися. Протягом п'ятнадцяти місяців

повномасштабної війни деякі урядові політики були змінені, щоб зробити фінансування ефективнішим. Перш за все, це стосується фінансування допомоги по безробіттю, яка з часом дедалі скорочується. Як наслідок, кількість безробітних, зареєстрованих у державних службах зайнятості, різко скоротилася, що може збільшити ризик бідності серед людей, які не можуть знайти роботу. Крім того, це також може сприяти більшій міграції. Виникає також питання про доцільність скорочення та скорочення допомоги по безробіттю, враховуючи, що допомога по безробіттю виплачується в рамках системи соціального захисту, а тому має залежати від стажу роботи. У той же час скорочення допомоги по безробіттю було доповнено політикою підтримки створення робочих місць і самозайнятості, таким чином змістивши акцент з економічного відновлення на більший соціальний захист. У короткостроковій перспективі очікується, що соціальна політика України продовжуватиме врівноважувати жорсткі фіскальні обмеження з необхідністю підтримки населення, яке бореться з соціальними та економічними проблемами, спричиненими війною. Основна увага залишатиметься на підтримці існуючих програм соціального захисту, з більшим наголосом на допомозі за критерієм матеріального становища, підтримці МСП та самозайнятості. Висока зовнішня міграція зменшує тиск на ринок праці та державний бюджет у короткостроковій перспективі. Однак це виклик для України в довгостроковій перспективі, оскільки уряду потрібно буде розробити вказівки щодо повернення людей в Україну, оскільки вони важливі для економічного відновлення. По-перше, нинішня та майбутня робоча сила, оскільки багато біженців – діти. По-друге, ці люди створюють попит на товари та послуги в країні, сприяючи економічній діяльності. Щоб люди повернулися, уряду потрібно буде здійснити широкий спектр реформ, від освіти до судової системи, і підготувати країну до членства в ЄС. Але перш за все Україна повинна виграти війну. Країна потребує всілякої підтримки з боку міжнародних партнерів, включаючи фінансову, військову та гуманітарну допомогу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Імплементация європейського досвіду вдосконалення соціальної політики в Україні

Основними причинами недофінансування соціальної сфери є не лише недостатність бюджетних коштів та дефіцит місцевих бюджетів, а й невикористання нових і нестандартних методів регулювання економіки країни – використання недержавних коштів. шляхом створення соціальних фондів та залучення соціально відповідального бізнесу. Сучасна модель економічного та соціального розвитку України сформувалася внаслідок непослідовної та суперечливої політики, в умовах постійних політичних та економічних криз та під потужним впливом різноспрямованих сил, які мають свої геоекономічні та геоекономічні політичні інтереси в Україні. Як наслідок, замість соціально орієнтованої та конкурентоспроможної ринкової економіки в Україні формується дезінтегрований та суперечливий конгломерат фрагментованих ринків, який не забезпечує повного включення економічного розвитку, перерозподіляючи значну частину його результатів на користь вузьких ринків. . коло економічних «гравців» [39]. В рамках існуючої моделі соціально-економічного розвитку значна частина суспільства не бачить власного майбутнього, а бізнес не зацікавлений у легальній та стратегічно орієнтованій діяльності в країні. Звідси втеча капіталу, орієнтація значної частини населення на еміграцію з країни, внутрішня еміграція (переорієнтація населення на поточне виживання, відчуження від інтересів і цілей розвитку держави). Зараз ми маємо лише розбіжності в діях менеджменту, відсутність стратегічного менеджменту, протиріччя поглядів суспільства та його надмірну політизацію, корупцію, безробіття, низький рівень демократії, освіти та медицини, правову невизначеність. Ці фактори згубно впливають на розвиток соціальної держави. Запровадження державного контролю у сфері соціальної політики та його успішне функціонування вимагатиме злагодженої роботи в

усіх сферах життя суспільства, зокрема в економіці, яка має функціонувати саме в контексті державного фінансування всіх соціальних програм. Децентралізація – це модернізація економіки з нуля для більш ефективного вирішення спільних проблем [17].

Важливим напрямом децентралізації є розвиток державної політики, спрямованої на зміну матеріальних стимулів та усунення ресурсного принципу фінансування, що призводить до надмірної інституціоналізації соціальних послуг. Результатом децентралізації має стати наближення соціальної підтримки та соціального захисту до людей. Реформування соціальних послуг в Україні вже розпочато та набуло інституційного виміру з прийняттям нової редакції Закону України «Про соціальні послуги», який набрав чинності 1 січня 2020 року. Варто зазначити, що як у результаті реформи децентралізації формується нова система, органи місцевого самоврядування територіальні органи влади наділяються більшими повноваженнями, зокрема щодо соціального захисту населення. Також на державному рівні прийнято низку нормативно-правових актів у сфері соціальної політики. Події 2020 року, пов'язані з поширенням пандемії Covid-19 та запровадженням карантинних заходів, внесли значні корективи в показники соціально-економічного розвитку країни. Як показали підсумки 2020 року, спостерігаються суттєві негативні зміни в доходах і рівнях бідності населення. З часом негативні наслідки можуть вплинути на інші сфери життя, особливо пов'язані з немонетарними аспектами, та призвести до збільшення масштабів соціального відчуження [42]. Водночас існують різноманітні виклики щодо стабільності системи соціального захисту в Україні. До основних із них можна віднести суперечливі підходи до формування соціальних стандартів, зокрема прожиткового мінімуму, який не відповідає культурно-побутовим потребам особистості в суспільстві. Соціальні стандарти та гарантії не розробляються на комплексній основі – без урахування купівельної спроможності громадян, без урахування етапів системного врахування потреб і можливостей громадянського суспільства.

Індексація грошових доходів громадян (заробітної плати, пенсій, соціальних виплат) повинна проводитися щорічно. Індексація грошових доходів населення як процес необхідна для повної або часткової компенсації зростання цін на товари та послуги. Іншими словами, це створений державою механізм компенсації втрати частини доходу внаслідок девальвації грошей і є «соціальною гарантією». Процедури та адміністративні дії щодо забезпечення соціального захисту залишаються складними. Є порушення у сфері пільг, допомог та соціальної допомоги. Підприємці та працюючі українці не довіряють системі соціального захисту та уникають участі в ній, що негативно впливає на створення та наповнення соціальних фондів [42].

Невирішеною залишається проблема надання адміністративних послуг при отриманні соціальної допомоги жителям територіальних громад. Система управління державними соціальними програмами потребує модернізації через такі недоліки, як відсутність чіткого розмежування, а в окремих випадках і дублювання повноважень органів та органів місцевого самоврядування. Має бути чіткий механізм фінансового забезпечення виконання органами місцевого самоврядування покладених на них державою повноважень щодо складання та виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів особами, які мають бюджетні кошти, а також здійснення інших функцій щодо розпорядження коштами місцевого бюджету. Згідно зі звітом Європейської Комісії, в державах-членах ЄС домінують чотири основні моделі: континентальна, англосаксонська, скандинавська та південноєвропейська [1]. Модель соціального забезпечення стосується встановлених принципів організації та функціонування програм соціального забезпечення.

У Німеччині, Бельгії та Австрії соціальний захист здійснюється через систему соціального забезпечення, тобто існує страхова модель соціального захисту. Розглянемо сучасні підходи до реалізації політики соціального захисту в окремих європейських країнах із соціально орієнтованою економікою. Німецька система соціального забезпечення виглядає достатньо сильною за міжнародними стандартами. Її основу складають самостійні

системи соціальних гарантій, що фінансуються за рахунок відрахувань із заробітної плати. Система соціального забезпечення в Німеччині регулюється Соціальним кодексом під назвою Sozialgesetzbuch (SGB). В основі системи соціального забезпечення лежить принцип пільги. Це означає, що всі застраховані особи мають право на соціальну допомогу в Німеччині. Система соціального забезпечення в Німеччині включає обов'язкове медичне страхування, обов'язкове пенсійне страхування, обов'язкове страхування від нещасних випадків, страхування на випадок тривалого догляду та страхування на випадок безробіття. Система фінансується переважно за рахунок страхових внесків для професійно активного населення, роботодавців та податкових пільг. Соціальне страхування осіб, які не можуть самостійно здійснювати відрахування, здійснюється за рахунок бюджетних дотацій. Усі зібрані кошти збираються в галузеві соціальні фонди. Соціальне забезпечення в Німеччині є обов'язковим. Це дає змогу компенсувати солідарний підхід, вирівняти соціальні послуги для людей з різним рівнем доходу та забезпечити необхідну підтримку тим, хто не може її отримати через участь у системах добровільного страхування через низькі доходи або без них. Залежно від сфери страхування функції фондів соціального страхування можуть виконувати як державні, так і приватні організації. Німеччина досягла дуже високого рівня життя та має комплексну систему соціального забезпечення.

У Бельгії існує консервативна (континентальна, європейська, інституційна) модель, яка орієнтована насамперед на ринок і страхування. Ця модель заснована на принципі індивідуальних досягнень, де праця визначає подальшу соціальну безпеку. Проблеми виникають у тих верствах суспільства, які не працюють і не застраховані. Вони змушені покладатися на місцеві благодійні організації та державну допомогу, яка зазвичай мінімальна. Бюджетні відрахування та страхові внески для працівників і роботодавців практично однакові, основними ланками розподілу є державні та недержавні страхові фонди [1, С. 123]. Як наголошує О. Тищенко, у Бельгії через соціальне забезпечення та державне соціальне страхування створюються досить значні

фінансові ресурси, які становлять 30% ВВП [49, С. 127]. У Бельгії соціальне страхування є важливим елементом системи соціального забезпечення і фінансується на основі соціальної солідарності: держава - 20%, роботодавці - 32-38%, працівники - 13,07%.

Усі кошти збираються в Національному фонді соціального страхування, які передаються державним установам, таким як Національна служба пенсійного страхування, Національна служба зайнятості, Національна служба оплати відпусток, Фонд страхування від нещасних випадків на виробництві, Фонд страхування від професійних захворювань, Національний інститут страхування від захворювань та інвалідності, Федеральне агентство у справах дітей [49]. Швеція є соціально-демократичною соціальною державою зі скандинавською моделлю соціального захисту. Ця модель усуває соціальну нерівність і захищає всіх, оскільки всі люди мають однакову цінність. Держава здійснює соціальну політику, спрямовану на вирівнювання доходів населення та підтримку загальної зайнятості. Соціальна солідарність, здається, є найбільшою цінністю Швеції. Виплати здійснюються з податків, якими наповнюються державний і місцеві бюджети. В європейських країнах, а особливо в Данії, дуже важливо завжди точно знати, скільки людей потребує соціальної допомоги (практикується і скандинавська модель). Наприклад, держави можуть розрахувати обсяг фінансових ресурсів, необхідних для «утримання» соціальної держави. Різні сфери соціальної роботи мають свої нормативи та стандарти. В європейському співтоваристві встановлюється пріоритетна політика стандартів соціального захисту, яка пов'язана з потребою особи в матеріальних благах і послугах, а також фінансових ресурсах для їх реалізації. Щоб зрозуміти ідеологічну спрямованість країни, недостатньо просто оголосити про створення соціально орієнтованої держави. В європейських країнах усі умови та аспекти надання соціальних послуг, розвинені системи соціального забезпечення регламентовані, зведені в одну систему та уніфіковані. Однак сьогодні в Україні більшість соціальних виплат виплачується з державного бюджету у вигляді дотацій місцевим бюджетам.

Джерелом забезпечення реалізації соціальних гарантій працюючого населення є кошти підприємств, установ, організацій тощо. Джерелом надходження додаткових коштів у соціальну сферу є також кошти зовнішніх позик і цільових кредитів, спрямовані на вирішення комплексу соціальних проблем і спрямовані на конкретні соціальні програми.

Важливим напрямком фінансування соціальної сфери є активна участь елементів страхування в системі соціального забезпечення, а саме: створення економічних умов, необхідних для розвитку соціального забезпечення як основного елемента системи соціального забезпечення. Із п'яти легалізованих видів соціального страхування в Україні зараз діють чотири: пенсійне, від тимчасової втрати працездатності, від безробіття та від нещасного випадку на виробництві. Оскільки бюджетне фінансування є основним джерелом зростання соціальної сфери, необхідно прискорити процес реформування податкової системи та вжити додаткових заходів щодо наповнення дохідної частини державного бюджету та бюджетів усіх рівнів. Для вирішення цієї проблеми варто використати досвід європейських країн із розвиненою системою соціального забезпечення (Швеція, Велика Британія, Данія). Збір окремих видів податків у цих країнах забезпечується шляхом фінансування відповідних соціальних витрат. Завдяки такій системі держава може гарантувати повернення коштів суспільству у вигляді соціальних послуг і пільг.

Отже, основними проблемами соціального забезпечення в Україні є:

1. Низька адресність соціальних виплат.
2. Невідповідність розміру допомоги реальним можливостям її надання.
3. Дефіцит фонду «Пенсійний».
4. Залишкове фінансування медичної допомоги.

Шляхами вирішення цих проблем можна вважати:

1. Відхід від категоричного принципу надання благ і спрямування благ на конкретного суб'єкта. Визначення розміру доходу особи, яка звертається за пільгою, та призначення пільги лише у разі її доходу нижче середнього.

2. Заборона запровадження нових пільг, законодавче встановлення окремого джерела фінансування для кожного виду пільг, запровадження обмеження «одна особа – одна пільга».

3. З метою зменшення видаткової частини Пенсійного фонду запровадити максимальний розмір пенсії, забезпечивши детиніфікацію оплати праці, що дозволить збільшити базу для нарахування пенсійних внесків.

4. Запровадження загальнообов'язкового медичного страхування, що зменшить навантаження на державний бюджет і водночас обмежить можливість покриття інших бюджетних витрат за рахунок коштів охорони здоров'я.

Законодавство про соціальний захист і забезпечення має бути узгоджено з бюджетним законодавством як за підходами та механізмами, так і за основними процедурами: запровадження нових форм і видів соціального захисту повинно йти паралельно з рішеннями щодо необхідного фінансування, визначенням обсягів і джерел цього фінансування.

Оскільки бюджетне фінансування є основним джерелом економічної стабільності соціальної сфери, необхідно прискорити процес реформування податкової системи та вжити додаткових заходів щодо наповнення дохідної частини державного бюджету та бюджетів усіх рівнів. Для вирішення цієї проблеми рекомендується використовувати досвід розвинутих європейських країн, зокрема Швеції та Німеччини. Збір окремих видів податків у цих країнах забезпечується шляхом фінансування відповідних соціальних витрат. Завдяки такій системі держава може гарантувати повернення коштів суспільству у вигляді соціальних послуг і пільг. До основних завдань держави належить забезпечення політики, яка відповідатиме викликам світової економіки та мотивуватиме громадян самостійно нести відповідальність за свій добробут.

Вся державна політика має бути, перш за все, соціальною, адже в Конституції України записано, що наша країна є соціальною державою. Запровадження такої соціальної політики, яка може стати основою справедливого суспільства, а отже, його успішного функціонування

потребуватиме порядку в усіх сферах держави, зокрема в економіці, яка має фінансувати всі соціальні програми [17]. Реалізуючи одну з моделей соціальної політики в Україні, варто враховувати стан економіки та особливості життя нації, її менталітет, національну та політичну культуру. Вектор взаємодії економічних, політичних і культурних процесів визначає загальну ефективність інноваційної діяльності, напрямки соціальної спрямованості економіки та захисту соціальних інтересів особи, суспільства і держави. Держава повинна створити умови, необхідні для реалізації економічних, соціальних і культурних прав людини. Віддаючи половину, якщо не третину, своїх доходів державі, громадяни повинні відчувати, що це все для їхнього блага і вони можуть розраховувати на якісні послуги та підтримку з боку держави.

Система оподаткування та державних послуг є формою перерозподілу багатства, запровадженої для захисту найбідніших в ім'я соціальної справедливості. Вагомим аргументом на користь політичної діяльності політичних суб'єктів залишається прагнення до створення більш справедливого суспільства. Соціальна нерівність може мати значний негативний вплив на безпеку та стабільність, оскільки безправні та бідні часто є джерелами напруги та насильства. Для соціального забезпечення держава збирає податки або внески пропорційно розміру доходу і використовує їх для фінансування системи соціального забезпечення. Важливою є взаємозалежність кількох важливих факторів: попиту на якісні соціальні послуги, вартості послуг та їх трудомісткості, продуктивності праці персоналу, який потребує відповідної винагороди за свою працю. Отже, коли всі ці показники в економіці підвищуються, підвищиться і матеріальний рівень життя в країні, зростуть витрати на соціальні послуги. Тому витрати будуть відображені в цінах для окремого клієнта або в податках для всього населення. Таким чином система соціального забезпечення служить фундаментальним цінностям, тобто реалізації соціальної справедливості через рівність і свободу.

3.2. Завдання розвитку соціальної політики в умовах війни

Відповідно до основних завдань соціальної політики можна виділити: створення соціально гарантованих умов життєдіяльності громадян; забезпечення соціальної справедливості в суспільстві; створення попередніх умов для розвитку суспільства в науково-технічному та культурному контексті; забезпечення своєчасної, доступної та якісної соціальної підтримки громадян в умовах війни.

Соціальна політика, як сукупність основних цілей, принципів і заходів державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованих на реалізацію передбачених Конституцією України соціальних прав громадян, повинна містити такі елементи:

- праця та трудові відносини;
- пенсії;
- надання житлово-комунальних і побутових послуг;
- освіта та професійна підготовка;
- турбота про здоров'я та фізичний розвиток;
- культура;
- наука;
- соціальне забезпечення, соціальна допомога та соціальні послуги;
- сприяння створенню соціально орієнтованої ринкової економіки;
- демографії, охорони сім'ї, материнства, батьківства, дитинства та молоді;
- екологічна безпека;
- правовий захист соціальних прав громадян.

У сучасних умовах соціальний захист внутрішньо переміщених осіб має й надалі враховуватися при реалізації соціальної політики. У традиційних теоріях соціальних функцій держави існують два основні підходи до визначення її функціонування.

Перший заснований на припущення щодо відсутності корисностей, які не розкриваються ринком. Так, діяльність держави має бути спрямована на усунення ринкових «помилочок».

По-друге, - на припущенні існування благ, корисних для суспільства в цілому, але ні приносять користі людині і, отже, не підпадають під дію ринкових мотивів, є діяльності людини і тому є прерогативою органів державної влади. Найбільш часто діяльність держави (державного управління) сприймається як свого роду громадський товар. При цьому розкриваються п'ять його основних функцій:

1. Організаційна діяльність у сферах, що не підлягають ринковій мотивації через низький рівень рентабельності або її відсутності (війська, екологія, медицина тощо).

2. Перерозподіл суспільного продукту, що забезпечує мінімально необхідні ресурси існування всіх членів суспільства. У більшості розвинених країн на ці цілі йде більше 50 відсотків усіх видатків бюджету.

3. Макроекономічне регулювання економіки, щоб запобігти різкому спаду виробництва, інфляції та безробіттю та інші негативні явища в економіці розвинених країн.

4. Створення умов для стабільне економічне зростання в довгостроковій перспективі. Захист механізму ринку проти монополістичних тенденцій.

5. Створення правової бази країни, що забезпечує взаємовідносини між громадянами, державою та іншими органами управління.

Такий підхід, на нашу думку, звужує сферу діяльності держави, не дозволяє повністю розкритися. Справа в тому, що здебільшого так відбувається орієнтація на регулювання економічних процесів, які є основними.

Однак це не повністю визначає весь спектр суспільних відносин у суспільстві, що належать до компетенції органів державної влади в соціально орієнтованих державах. На нашу думку, у самому узагальненому вигляді соціальна функція держави має сприяти гармонізації відносин у суспільстві,

якісному покращенню суспільного середовища, створенню умов, що виключають такі явища, як: екстремізм, націоналізм, расова та релігійна нетерпимість.

Отже, під соціальним прогресом можна розуміти постійний процес узгодження особистих, групових та суспільних інтересів на основі моральної поведінки людини за умов її особистої свободи. У зв'язку з цим можна виділити такі три основні сфери соціальної діяльності держави: економічна; екологічна; морально-етична.

Така класифікація, як і будь-яка інша, досить умовна. Це пов'язано з тим, що не зовсім коректним і можливим можна, наприклад, відокремити економічну діяльність від природоохоронної. Так, на наш погляд, перша сфера діяльності (економічна) має бути спрямована на гармонізацію відносин у сфері виробництва, розподілу та споживання матеріальних благ та послуг. У ринковій системі господарювання вона передбачає створення, насамперед, умов гармонізації відносин між працею і капіталом при розподілі суспільного продукту. Найважливішим інструментом вирішення цієї проблеми є створення дієвого інституту соціального партнерства. Ідея соціального партнерства є основою для збереження соціального миру та спокою і відповідно створює можливості для поступального еволюційного розвитку суспільства, звільняючи його від тих потрясінь, які пов'язані з кризами та соціальними революціями, спрямованими на перебудову суспільства. Друга сфера діяльності соціальної держави, екологічна, передбачає розробку та вжиття системи заходів, пов'язаних із гармонізацією відносин між людиною та природою. Нині антропогенну діяльність можна порівняти з великими природними і геологічними перетвореннями. Тому ця проблема стала загальнопланетарною. А це означає, що діяльність держави у цій сфері має вирішувати внутрішні проблеми екологічного характеру. Третя сфера пов'язана з морально-етичною діяльністю держави, з розвитком культури та має бути спрямована на формування гармонійної особистості, вільної від

екстремізму та нетерпимості до інакодумства, до виховання вільної людини, що поважає та визнає свободу інших громадян.

Визнаючи, що соціальна політика є найважливішою складовою діяльності суспільства і держави, необхідно проаналізувати, які принципи більшість сучасних держав вважають основою своєї діяльності.

1. Принцип соціальної справедливості. Соціальна справедливість є загально визнаною цінністю сучасної демократичної суспільної свідомості, закріпленою в установчих документах світового співтовариства.

2. Принцип індивідуальної соціальної відповідальності. Воно вимагає від людини, родини, невеликої групи максимальних зусиль для самопомоги та самозабезпечення.

3. Принцип соціальної солідарності, який полягає в тому, що суспільство покликане долати соціальні труднощі як єдина система, в рамках якої здійснюється перерозподіл суспільного продукту від працездатних до непрацездатних, від одного покоління до іншого, відбувається, має місце, проходить. місце. Цей принцип дозволяє використовувати страхові підходи для реалізації соціальної політики.

4. Принцип соціального партнерства, який є основною ідеєю, на основі якої виникає та існує система відносин між державою та суспільством. Цей принцип забезпечує співпрацю у сфері регулювання трудових та інших відносин.

5. Принцип соціальної компенсації, який покликаний забезпечити правовий і соціальний захист громадян, необхідний для заповнення обмежень, зумовлених їх соціальним статусом.

6. Принцип соціальних гарантій забезпечує громадянам гарантований державою мінімум соціальних послуг, освіти, духовного і фізичного розвитку, професійної підготовки та раціонального працевлаштування. Обсяг, види та якість соціальних гарантій мають забезпечувати необхідний розвиток особистості та підготовку до самостійного життя. Цей принцип забезпечує баланс між цілями та можливостями реалізації соціальної політики

7. Принцип субсидіарності (підтримки), який передбачає надання пріоритету громадським ініціативам над відповідною діяльністю державних органів та установ при фінансуванні заходів у сфері соціальної політики. Цей принцип передбачає законодавче регулювання взаємодії держави і державних структур у соціальній сфері та підтримку останньої. Застосування принципу субсидіарності дозволяє не тільки більш ефективно використовувати наявні матеріальні ресурси, а й більш гнучко реагувати на соціальні запити, що виникають, і залучати самих громадян до вирішення соціальних проблем. Беззаперечним імперативом функціонування соціальної держави є розробка соціальних цілей і відповідна діяльність для їх реалізації. Основним завданням соціальної держави є забезпечення чіткого функціонування всієї системи суспільно-політичних інститутів, координації всіх елементів системи на основі дотримання прав і свобод громадян, які закріплені в Конституції України. Україна. та інші законодавчі акти. Реалізація соціальної політики в Україні характеризується низкою характерних рис. Перша характерна риса полягає в тому, що соціальна політика здійснюється на трьох рівнях: державному, регіональному та муніципальному.

Особливостями цих рівнів реалізації соціальної політики на етапі є:

- стратегічні рішення щодо розвитку кожного важливого напрямку соціальної політики приймаються на державному рівні. Крім того, на цьому рівні зосереджені основні фінансові та управлінські ресурси.

Основною проблемою на державному рівні реалізації соціальної політики є її «віддаленість» від нагальних соціальних проблем і нечітке уявлення про шляхи їх вирішення;

- на регіональному рівні здійснюється адаптація прийнятих стратегічних орієнтирів реалізації державної соціальної політики. Суттєвою перевагою такого рівня реалізації соціальної політики є знання регіональною владою специфіки соціального середовища, його проблем та можливості вибору відповідних інструментів для реалізації певного напрямку державної соціальної політики;

- на муніципальному рівні найбільш наближені до специфіки соціальних проблем управлінські апарати, які часто мають власне бачення шляхів вирішення нагальних соціальних проблем, але є найбільш обмеженими в ресурсах для реалізації рішень, прийнятих на державному рівні. Другою характерною рисою є нерівномірність соціального розвитку регіонів. З початку 2020 року пандемія призвела до економічної кризи, яка серйозно вплинула на регіональний розвиток.

Російсько-українська війна, розв'язана Росією у 2014 році, призвела до дестабілізаційних процесів в окремих регіонах України, зокрема в Луганській та Донецькій областях. Це призвело до економічного занепаду цих регіонів, втрати контролю над частиною території та її економічного потенціалу. Україні вдалося подолати економічні дисбаланси, що виникли внаслідок збройної агресії та гібридної війни, яку Росія вела протягом восьми років, за рахунок механізмів фіскальної та регіональної політики. Внаслідок відкритого військового нападу Росії 24 лютого 2022 року Україна зіткнулася з новими викликами та проблемами, в тому числі у реалізації соціальної політики. Основними проблемами, які виникли, є:

- втрата людського потенціалу;
- закриття малого та середнього бізнесу та закриття великих підприємств у зоні бойових дій;
- втрати податкових надходжень та місцевих бюджетів;
- скорочення та майже повна відсутність сприятливого інвестиційного клімату в країні;
- загрози продовольчій та енергетичній безпеці України;
- скорочення експорту продукції [8].

Усі окреслені проблеми суттєво ускладнюють життя та розвиток держави, регіонів та територіальних громад. Кожна з цих криз матиме серйозні соціальні наслідки. Оскільки соціальні програми є основним інструментом реалізації державної політики в соціальній сфері, то третьою характеристикою соціальної політики України є намагання вирішити соціальні проблеми за

допомогою державних цільових програм України та пріоритетних національних проєктів, які є механізмами вирішення низку проблем у соціальній сфері та виникла внаслідок недостатнього державного контролю у 1990-х роках під час переходу держави від планової економіки до ринкової [5].

У формуванні та реалізації програми беруть участь різні суб'єкти, а саме органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські організації, що працюють у державній сфері. Найбільшого поширення набули програми, що забезпечують захист від соціальних ризиків (старість, інвалідність, втрата засобів до існування, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо). Відповідно, реалізація цільових програм передбачає підтримку незахищених верств населення та забезпечує активізацію державної політики у сфері зайнятості та національних ринків праці [4]. З початком бойових дій уряд забезпечує підтримку системи соціального захисту населення за допомогою відповідних структур ООН та інших міжнародних інституцій. Основним стратегічним завданням, яке стоїть зараз перед державою, є забезпечення нормального функціонування відповідних механізмів, які базуються на ефективній взаємодії органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Крім того, необхідно розробити принципово нову схему побудови соціального захисту населення, зокрема надання соціальних пільг і виплат, з урахуванням зустрічних зобов'язань громадян, пов'язаних з їх бажанням збільшити свої доходи за рахунок працевлаштування. Така система має бути спрямована на узгодження та узгодження інтересів і позицій спільнот громадян; інтеграція соціальних спільнот, оптимізація управлінської діяльності на основі демократичних цінностей та поваги до прав громадян [3].

Формування засад державного регулювання та реорганізація моделей управління соціальними послугами має ґрунтуватися на таких можливостях:

- побудова вертикалі управління соціальними послугами (передача закладів надання державних соціальних послуг органам місцевого самоврядування);

– пожертвування (на певний термін) органів місцевого самоврядування із соціальними функціями з одночасним фінансовим забезпеченням переданих повноважень за рахунок субвенцій, що надаються місцевим бюджетам з бюджету.

Слід виділити наступні основні цілі, досягнення яких у повному обсязі дозволить розповісти про вагомі досягнення у покращенні якості соціального захисту населення:

- своєчасний доступ українців до соціальних виплат;
- доступ до якісної та доступної медичної допомоги, медичного обслуговування;
- підвищення ефективності системи соціального захисту та соціального обслуговування громадян, переважно громадян похилого віку та людей з інвалідністю - активізація політики зайнятості в умовах воєнного стану.

Іншим підходом до вдосконалення механізмів соціального захисту населення є необхідність залучення до реалізації соціальної політики неурядових організацій. У сучасних умовах можна говорити про значне розширення поля соціальної політики та зміну характеру її прояву в різних сферах соціально-економічних відносин. Зокрема, найбільш значимим явищем життя є корпоративна соціальна політика, яка формується на великих підприємствах. Для реалізації ефективної соціальної політики в умовах глобальних викликів підприємства повинні проводити активну внутрішню соціальну політику, спрямовану на стимулювання та підтримку власних працівників. Дискусії про соціальну відповідальність бізнесу точаться давно. Отримані результати зафіксовані в багатьох наукових статтях [2; 6; 7]. Сучасна концепція соціальної відповідальності бізнесу, яка знайшла своє відображення в працях багатьох західних аналітиків, базується на тому, що бізнес має не лише забезпечувати економічне зростання та піклуватися про потреби тих категорій громадян, які безпосередньо перебувають у сфері її впливу, а й взяти на себе відповідальність за вирішення багатьох соціальних проблем перед суспільством. На початковому етапі обговорювалися три основні питання.

Перша проблема стосується сфери етики господарських справ і рішень. Питання в тому, чи може бізнесмен діяти неетично з соціальної точки зору на користь своєї компанії. По суті, йдеться також про те, чи сприяє кожне виробництво процвітанню суспільства чи заважає йому.

Друга проблема – соціальна відповідальність бізнесу перед працівниками. Соціальна відповідальність великого, середнього та малого бізнесу полягає у створенні умов для відтворення робочої сили, своєчасній виплаті заробітної плати та обов'язкових платежів на соціальні потреби; забезпечення охорони праці; утримання страхових виплат за програмами: пенсійне, медичне та соціальне страхування, корпоративне професійне пенсійне страхування; участь у співфінансуванні добровільних видів страхування працівників; здійснення соціальної підтримки працівників (пільгові кредити та позики, допомога сім'ї тощо); благодійна діяльність.

Третя проблема пов'язана зі ставленням бізнесу до запитів суспільства на місцевому та регіональному рівнях. Це підтримка закладів культури, освіти, спорту тощо. Нині розширюється сфера соціальної відповідальності бізнесу. Зокрема, перед нею стоїть завдання вирішення екологічних та інших проблем. При цьому все більшого значення в оцінці його діяльності набувають соціально-економічні критерії.

Крім того, важливу роль у розвинених країнах відіграють кодекси етики, які є неформальними правилами у відносинах між фірмами та між фірмами та державою.

Ми погоджуємось із колективним твердженням авторів, що корпоративна соціальна відповідальність має претендувати на обов'язковість і, як наслідок, каталізувати процес її законодавчого закріплення [7]. Що стосується соціальної відповідальності громадянина, то вона полягає в тому, що, з одного боку, він є членом суспільства (громадянином своєї країни), а отже, маючи права, він повинен нести певний «соціальний тягар» у форма утримання частини його доходу (податки, відрахування на соціальні витрати) на соціальні потреби. З іншого боку, кожен громадянин, який має сім'ю, несе

безпосередню відповідальність за створення сприятливого психологічного клімату в сім'ї, за навчання і виховання дітей, за надання допомоги хворим і престарілим членам сім'ї. Підтримка бізнесу з боку держави – важливий крок у наш час. За допомогою альтернативних джерел можна реалізувати звичайний комплекс соціальних заходів для працівників, розробити та реалізувати довгострокові та середньострокові програми, створити спеціальні інститути, які допомагають проводити соціальну політику більш адресно. Реалізуючи широку внутрішню соціальну політику, підприємства значною мірою сприяють стабілізації соціальної ситуації в суспільстві. Надаючи своїм працівникам якісні освітні, медичні та культурні послуги, реалізуючи програми підтримки, бізнес фактично формує нові соціальні стандарти, які потім транслюються суспільству через самих працівників та членів їхніх родин. Це сприяє тому, що інші суб'єкти соціальної політики, в тому числі органи державної влади, також підвищують якість діяльності своїх інституцій, змушуючи їх шукати нові напрями діяльності та методи її реалізації.

Соціальна політика – це довгостроковий і дорогий «проект». Кошти та зусилля, вкладені в людський капітал, дозрівають з часом, а не лише в одному поколінні. Проте лише такі інвестиції тривають у часі, адже завдяки їм підвищується політична культура взаємовідносин громадських та державних інституцій. Після закінчення бойових дій соціальна політика може стати потужним механізмом взаємодії держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства. У цьому контексті актуальними стануть розгляд та окреслення нових завдань із забезпечення соціальної та демографічної безпеки, подолання післявоєнної бідності та наслідків гуманітарної кризи, створення належних умов для ринку праці у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота присвячена важливій суспільній проблемі, пов'язаній з необхідністю забезпечення розвитку соціальної політики України в умовах сучасних викликів. Основні результати дослідження полягають у такому.

Соціальна політика – це система заходів та інструментів, спрямованих на досягнення соціального благополуччя громадян. Основними напрямками соціальної політики держави можна назвати: 1) матеріальне забезпечення громадян у формі соціальної допомоги та гарантованого мінімального доходу; 2) функціонування соціальних служб для різних соціально-демографічних груп населення; 3) інформація, нагляд і консультації.

Соціальна політика на державному рівні нашої країни виконує такі основні завдання: 1) адресна підтримка соціально слабких верств населення; 2) впровадження пенсійної реформи; 3) забезпечення зростаючої динаміки зростання вартості робочої сили; 4) створення нових робочих місць шляхом орієнтації на це стратегії економічного зростання; 5) розвиток житлового господарства та забезпечення доступності житла; 6) підвищення якості системи охорони здоров'я; 7) сприяння активізації демографічної політики; 8) забезпечення рівних можливостей молоді для здобуття якісної освіти; 9) розширення позицій середнього класу.

Взаємодія таких факторів, як характер економічної діяльності, політичний устрій держави, культурно-історичні особливості суспільства визначають створення та функціонування моделей соціальної політики. Через призму соціальної підтримки ми можемо розрізнити відмінності в сучасних державах загального добробуту, які базуються на піклуванні про дітей та людей похилого віку, участі секторів громадянського суспільства в піклуванні та забезпеченні громадян, а також на ступені приватизації та колективізації цих соціальних послуг. Основні проблеми та нагальні, невирішені завдання соціальної політики в сучасних розвинених країнах на початку XXI ст. демографічна криза та процеси старіння населення, імміграція та міграція,

соціальні наслідки структурних змін в економіці та модернізації економіки, збільшення видатків на соціальні потреби. До недоліків існуючої моделі соціальної політики в Україні можна віднести: 1) неоднозначність міграційної політики; 2) невирішеність інституційної модернізації соціальної системи; 3) фрагментарність і незавершеність реформ у соціальній сфері; 4) будь-який перегляд соціальних зобов'язань держави ґрунтується на бюджетних та політико-адміністративних обмеженнях.

З метою забезпечення ефективності соціальної політики держави рекомендовано реалізувати такі напрями вдосконалення. Особливу увагу слід приділити активній складовій державної соціальної політики. Працездатні громадяни повинні створити умови для продуктивної праці, забезпечити сприятливий клімат на робочому місці та справедливу оплату праці. Кошти податків наповняють державний бюджет, що забезпечить пасивний елемент, тобто захист соціально слабших верств суспільства. Пасивний елемент соціальної політики має бути спрямований на допомогу тим громадянам, які через ряд обставин не можуть забезпечити рівень доходу, достатній для існування в межах прожиткового мінімуму. Цифровізація роботи соціальних служб з метою створення комфортних умов користування соціальними виплатами для тих, хто їх потребує. Державна соціальна політика має бути спрямована на соціальне страхування, соціальну допомогу, житлові програми, охорону здоров'я, освіту. Такі соціально орієнтовані сфери діяльності в країні, як харчова та легка промисловість, які виробляють важливі для людини продукти харчування, одяг та взуття, також потребують державної підтримки.

Соціальна політика має визначальний вплив на конкурентну стратегію держави на світовому ринку та конкурентоспроможність національної економіки, оскільки забезпечує розвиток людського потенціалу, соціальну стабільність у суспільстві та покращення інвестиційно-інноваційного клімату в країні. Соціальна політика – це довгостроковий і дорогий «проект». Кошти та зусилля, вкладені в людський капітал, дозрівають з часом, а не лише в одному поколінні. Проте лише такі інвестиції тривають у часі, адже завдяки їм

підвищується політична культура взаємовідносин громадських та державних інституцій. Після закінчення бойових дій соціальна політика може стати потужним механізмом взаємодії держави, бізнесу та інститутів громадянського суспільства. У цьому контексті актуальними стануть розгляд та окреслення нових завдань із забезпечення соціальної та демографічної безпеки, подолання післявоєнної бідності та наслідків гуманітарної кризи, створення належних умов для ринку праці у післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. An economy that works for people. European Commission: Website. 2019. URL: <https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people>
2. Badyda, A. Iu. (2019). Sotsialna derzhava v umovakh hlobalizatsii: monohrafi ia [Social state in the conditions of globalization: monograph]. Uzhhorod: RIK-U [in Ukrainian].
3. Behlytsia, V., Antonova, L., Kozlova, L., Datsii, O. & Datsii, N. (2021). Systema kontseptsii komunikatsii derzhavnykh instytutsii i suspilstva yak osnova natsionalnoi bezpeky ta sotsialno-ekonomichnoi stabilnosti [The system of communication concepts of state institutions and society as the basis of national security and socio-economic stability]. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 3(38), 549–556.
4. Burlai, T. V., Dmytruk, D. A., Kostrytsia, V. I. & Levin, R. Ia. (2022). Polityka sotsialnoi yakosti: teoriia ta mizhnarodni pidkhody v konteksti zavdan povoiennoi rekonstruktsii Ukrainy [Policy of social quality: theory and international approaches in the context of tasks of post-war reconstruction of Ukraine]. Ukrainyskyi sotsium – Ukrainian society, 3(82), 9-30
5. Libanova, E. M. (Eds.). (2012). Sotsialni rezultaty derzhavnykh proham: teoretyko-metodolohichni ta prykladni aspekty otsiniuvannia: monohrafi ia [Social results of state programs: theoretical-methodological and applied aspects of assessment: monograph]. Instytut demohrafi i ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy. Uman: Vydavets «Sochinskyi» [in Ukrainian].
6. Popova, O., Koval, V., Antonova, L., & Orel, A. (2019). Corporate social responsibility of agricultural enterprises according to their economic status. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, 41 (2), 277–289. Retrieved from <https://ejournals.vdu.lt/index.php/ mtsrbid/article/view/313> [in English].

7. Shtyrov, O. (2013). Upravlinnia liudskymy resursamy yak stratehichna perspektyva rozvytku derzhavnoho upravlinnia. [Human resources management as a strategic perspective for the development of public administration]. / Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademiia»]. Serii : Derzhavne upravlinnia, T. 226, vol. 214. - pp. 114-117.
8. Storonianska, I. Z. (Eds.). (2022). Ekonomika rehioniv Ukrainy v umovakh viiny: ryzyky ta napriamky zabezpechennia stiikosti: naukovoanalytychne vydannia [The economy of the regions of Ukraine in the conditions of war: risks and directions of ensuring stability: scientific and analytical edition]. Lviv, DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolyshnoho NAN Ukrainy»
9. Богданов В. С. Ідея справедливості в соціальній політиці сучасної демократичної держави: політико-правовий вимір. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Вип. 58. С. 30-37.
10. Бойко О. М. Сутність та завдання інноваційної політики соціального спрямування в умовах сьогодення. *Економічний вісник університету*. 2022. Вип. 54. С. 7-19.
11. Бурлай Т. В. Новітня політика соціальної якості ЄС: корисний досвід для повоєнного відновлення України. *Економічна теорія*. 2022. № 3. С. 89-119.
12. Бутник О. О. Аналіз моделей соціальної політики в країнах з розвинутими ринковими відносинами: досвід для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/5_2018/33.pdf
13. Волківська А.М., Аксьонова О.В., Яценко О.М. Соціальна політика: формування, оцінка ефективності, аудит. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 6.
14. Геєць В. М. До питання теорії і практики політики соціальної якості в повоєнній Україні. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 3-22.

15. Головка В. В. Сучасні моделі державної соціальної політики та рівень ефективного охоплення соціальним захистом вразливих груп населення у світі. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління.* 2023. Вип. 1. С. 220-229.
16. Гонак І. М. Порівняльний аналіз ефективності окремих аспектів економічної та соціальної політики у 2014–2019 рр. та 2019–2022 рр. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка.* 2023. № 29. С. 4-17.
17. Гонтар З.Г. Перспективні напрями вдосконалення соціальної політики в Україні з урахуванням досвіду європейських країн. *Економіка праці. Демографія. Соціальна політика.* 2021. Випуск 3(149). С.36-41.
18. Грень Т. Я. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах війни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування.* 2022. Т. 33(72), № 6. С. 80-84.
19. Гуменюк Т. І. Правові засади соціальної політики в Україні: вплив європейської інтеграції. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право.* 2022. № 14. С. 119-127.
20. Іляш О. І. Композиція порівняльних характеристик соціальної політики європейських країн. *Бізнес Інформ.* 2023. № 5. С. 24-32.
21. Історія та теорія соціальної політики України: уавч. посібн. / А. О.Ярошенко, Т. В. Семигіна, Н. В. Сухицька. За ред. А. О. Ярошенко. К., НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 289 с.
22. Карпеко Н. М. Проблеми оптимізації механізмів державної політики в соціальній сфері сучасної України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління.* 2023. Вип. 1. С. 118-125.

23. Климанська Л.Д., Савка В.Є., Хома Н.М. та ін. Соціальна політика : навчальний посібник / за заг. ред. В.М. Пічі, Я.Б. Турчин. 2-ге вид., випр. І доп. Львів : Новий Світ – 2000, 2015. 318 с.
24. Коваль О. П. Нова соціальна політика як шлях до відновлення людського капіталу. *Український соціум*. 2023. № 3. С. 126-136.
25. Коноплицкий В.А., Филина А.И. Экономический словарь. Толково-терминологический. Киев : КНТ, 2007. 624 с.
26. Кравченко А.О. Соціальна політика в сучасних державах: основний зміст, напрями і моделі. 2022. С.104-112.
27. Краско О. А. Імперативи державної політики розвитку людського капіталу в умовах соціально-економічного розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2023. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2023_3_11
28. Красота О. В. Актуалізація функцій соціальної політики та соціальна інклюзія. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. 2020. Т. 25, Вип. 5. С. 8-14.
29. Красота О. В. Соціальна політика на засадах соціальної інклюзії: уроки для України. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. URL: Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_1_40
30. Красота О.В. Актуалізація функцій соціальної політики та соціальна інклюзія. *Вісник ОНУ імені І.І.Мечникова*. 2020. Т.25. Вип. 5(84). С.8-14.
31. Кудлаєнко С. Структурні елементи механізмів реалізації соціальної політики. *Вісник ХНУ. Економічні науки*. 2019. №1. С. 169–173.
32. Літинська В. А. Особливості соціальної політики в умовах воєнного стану. *Економіка України*. 2023. № 1. С. 61-73.
33. Мойсіяха А. В. Реалізація державної політики в гуманітарній та соціальній сферах у післявоєнній ситуації в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 2. С. 70-75.

34. Наумова М. О. Орієнтири державної політики стимулювання розвитку соціального підприємництва в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки.* 2022. № 2. С. 84-88.
35. Оберван О. Р. Економічна сутність соціальної політики в умовах формування інноваційної економіки в Україні. *Ефективна економіка.* 2012. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_5_26
36. Олійник С. Ю. Методологія політологічних досліджень у контексті проблематики соціальної політики. *Держава і право. Юридичні і політичні науки.* 2022. Вип. 91. С. 213-222. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dip_2022_91_21
37. Осіпова Л.В., Плахтій В.Г. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: *Сучасний стан та перспективи. Проблеми економіки та політичної економії.* 2018. Вип. 1. С. 125–138.
38. Панькова О. В. Проблеми соціальної та правової захищеності платформних зайнятих і пріоритети регуляторної політики України в умовах воєнного стану. *Економіка промисловості.* 2022. № 2. С. 91-117.
39. Писаренко С. М., Горін Н. В., Українець Л. А. та ін. Менеджмент європейської економічної інтеграції: підручник / ред. С. М. Писаренко. К.: Знання, 2012. 373 с.
40. Плотка Л. В. Принципи формування пріоритетів державної політики у соціальній сфері у контексті соціально-економічного розвитку України. *Публічне управління та регіональний розвиток.* 2022. № 17. С. 785-813.
41. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку»: Указ Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021. Президент України: сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>

42. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14.05.2021 р. «Про Стратегію людського розвитку»: Указ <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>
43. Романовська Ю.А., Давидюк А.О. Фінансування соціальних послуг в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2020. Вип. 46. С. 76–85.
44. Сергеева Я. С. Соціальні послуги в Україні: структура надання та особливості державної політики. *Економічний простір*. 2022. № 182. С. 116-119.
45. Славкова О. П. Державна соціальна політика: проблеми та перспективи. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія : Економіка і менеджмент. 2021. Вип. 2. С. 48-52.
46. Соціальна політика в Україні у воєнний час: 2022-2023 роки. URL: <http://surl.li/ohkwm>
47. Соціологія: терміни, поняття, персоналії : навчальний словник-довідник / за заг. ред.В.М. Пічі. 2-ге вид., стереотип. Львів : Новий Світ – 2000, 2004. 480 с.
48. Тарасенко Д. Досвід США при формуванні соціальних складових політики сталого розвитку. *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]*. 2018. № 9. С. 194-208.
49. Тищенко О. В. Реалізація права на гідне життя як основа соціальної політики Бельгії. *Соціальне право*. 2017. № 2. С. 120-127
50. Турило А. А. Соціальна відповідальність та сталий розвиток як підґрунтя сучасної соціальної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 10. С. 109-114.
51. Фомічов К. С. Завдання державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип. 1. С. 71-76.
52. Холостова Е.И. Социальная политика : учебное пособие. Москва : ИНФРА-М, 2001. 204 с.

53. Чанишева Г. Соціальна політика: поняття, цілі та правове забезпечення. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 80-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2020_11_14
54. Чугунов І. Я., Качула С. В. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. Вип. 2. 2020. С. 87–98.
55. Шевченко О. О. Механізм соціального захисту як складник соціальної політики держави. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. 2020. Т. 25, Вип. 3. С. 90-95.
56. Шевчук П.І. Соціальна політика. Львів : Світ, 2003. 400 с.
57. Шпортюк Н. Л. Пріоритетні напрями державної соціальної політики та перспективи її подальшого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 2. С. 93-98.
58. Яковлєв О.А. Правові засади встановлення умов праці за трудовим законодавством України : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.05. Харків, 2019. 40 с.
59. Ярская В.Н. Социальная политика, социальное государство и социальный менеджмент: проблемы анализа. *Журнал исследований социальной политики*. 2003. № 1. С. 11–18.
60. Яценко Л. Нормативно-правове регулювання соціальної політики в сучасній Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2023. Вип. 1. С. 252-256.

Виконав:

студент магістратури за спеціальністю
281 Публічне управління та
адміністрування денної форми навчання
« ____ » _____ 2024 р.

Підпис

ДОНІК Сергій

Ініціали, прізвище

Науковий керівник:

« ____ » _____ 2024 р.

Підпис

БОНДАР Дмитро

Ініціали, прізвище

Робота допущена до захисту:

« ____ » _____ 2024 р.

Підпис

ЩЕПАНСЬКИЙ Едуард

Ініціали, прізвище